

Weronika Przybyłek

Temat 7

Fantastyka naukowa jest często wykorzystywana do komentowania bieżącej rzeczywistości.

Wybierz współczesny amerykański dystopijny utwór science fiction – może to być powieść, opowiadanie, film lub serial – i omów je w kontekście diagnozy społecznej USA. Postaw wyraźną tezę, w której skupisz się na wybranym aspekcie wymowy dzieła. Streszczaj tylko tyle, ile potrzeba do zrozumienia twojego wyводу. Oceń, czy pesymistyczna diagnoza wybranego dzieła science-fiction jest słuszna.

1. WPROWADZENIE

Obok Samuela Delany i Ursuli K. Le Guin, Octavia E. Butler była jednym z czołowych autorów science fiction w latach 70-tych, 80-tych i 90-tych XX wieku. Twórczość Butler jest wyraźnie nacechowana feminizmem, ponadto uwrażliwia odbiorców na kwestię rasizmu, problemy klimatyczne i konsekwencje korporacjonizmu. W dystopijnej wizji Butler, Stany Zjednoczone to kraj, w którym neoliberalny system gospodarczy doprowadził do skrajnych problemów społecznych oraz klimatycznych, a wielkie korporacje dążą do podporządkowania sobie społeczeństwa.

„Dla grup, które ją tworzą, cywilizacja jest tym, czym inteligencja dla poszczególnych jednostek” mówi nam Lauren, w powieści Octavii E. Butler pt. „Przypowieść o siewcy” (wydana w 1993r.). Nastał rok 2025. Akcja toczy się w Kalifornii. Małe, otoczone murem społeczności usiłują przetrwać w nowej rzeczywistości, w której klimat zniszczony zostaje przez ludzi, a okrutny system neoliberalny traktuje jednostki przedmiotowo. Enklawy mieszkańców zmuszone zostają, by bronić się przed hordami zdesperowanych włóczęgów i narkomanów, u których powszechnie stosowany narkotyk wyzwała ekstatyczną żądzę podpalania, gwałcenia i mordowania. To właśnie w takiej rzeczywistości dorasta Lauren Oya Olamina, osiemnastoletnia, ciemnoskóra kobieta z „hiperempatią”. Choroba sprawia, że odczuwa ból innych jak swój własny. Kiedy jej wspólnota zostaje rozbita, a jej najbliżsi tracą życie, Lauren wyrusza na północ w poszukiwaniu lepszego

życia. Czytając utwór Butler w 2021 roku, nie sposób oprzeć się wrażeniu, że autorka trafnie diagnozuje problemy, z którymi społeczeństwo amerykańskie zmagają się aktualnie, takie jak bezdomność, korporacjonizm i epidemia opioidów. W „Przypowieści o siewcy” istniejący system społeczno-ekonomiczny tworzy społeczeństwo, w którym jednostka zostaje pozostawiona sama sobie lub zniewolona.

2. BEZDOMNOŚĆ

2.1 Neoliberalizm a bezdomność

Joanna Rutkowiak pisze, że “strategia neoliberalna wytwarza nieobojętną społecznie i politycznie antyintelektualną kulturę, która prowadzi do kryzysu mentalnego” jednostki [2]. Dostęp do wyższej edukacji ma jedynie nieliczna grupa młodych ludzi z zamożnych rodzin. Druga, znacznie liczniejsza grupa społeczna, nie posiada wystarczających zasobów materialnych, by zapewnić sobie, bądź swoim bliskim wykształcenie odpowiednie do zatrudnienia w wysokopłatnych miejscach pracy. Czeka ich trwająca całe życie bieda materialna, która może prowadzić do bezdomności. W ten sposób powstają drastyczne różnice między poszczególnymi grupami społecznymi, pogłębiające się są z roku na rok [3]. Stanowcza, neoliberalna “etyka samorealizacji i konsumpcji” zachęca jednostki do porzucenia uciążliwych obowiązków, takich jak odpowiedzialność obywatelska [4]. Kierowanie się wyłącznie swoim dobrem może być bardziej szkodliwe niż się wydaje. Przyjmując ten skrajny sposób myślenia, ludzie tracą poczucie przynależności, koncentrując się na powiększaniu własnego bytu, czerpiąc korzyści kosztem innych.

2.2 (Nie)Sprawiedliwy system

Dystopijny obraz społeczeństwa amerykańskiego ukazany w powieści to obecne problemy społeczno-gospodarcze doprowadzone do ekstremum. Przedstawione państwo zmagają się z wysokim bezrobociem, przemocą, bezdomnością, wadliwym systemem policyjnym i rozpadającym

się systemem edukacji. Butler buduje historię wokół biednych i bezdomnych, dając właśnie takim postaciom głos, wyraźnie pokazując czytelnikowi, iż stereotypy dotyczące zarówno jednych, jak i drugich są błędne. Autorka celowo wyolbrzymia problem, by pokazać skrajne konsekwencje braku właściwych systemowych rozwiązań. Ideologia neoliberalna obarcza winą jedynie bezdomnych za ich tragiczny los.

Jednakże badania statystyczne wykazują, że przyczyny bezdomności są inne. Raport California Policy Lab, Uniwersytetu Południowej Kalifornii, sugeruje, że 75 % bezdomnych miasta Los Angeles ma historie zatrudnienia, a aż połowa pracowała nieprzerwanie przez 4 lata przed utratą miejsca zamieszkania [5]. Główną tego przyczyną było podniesienie kosztów życia (np. czynszu). Ponadto, w Stanach Zjednoczonych, dzieci poniżej 18 roku życia stanowią aż 40% populacji bezdomnych [6]. Maltretowane kobiety, które żyją w ubóstwie, często zmuszone są wybierać pomiędzy byciem wykorzystanym, a bezdomnością. 20% bezdomnych mężczyzn służyło w siłach zbrojnych [7]. System nie oferuje wystarczającej pomocy w zakresie zdrowia psychicznego, ani przeciwdziałania uzależnieniom, a z czasem coraz więcej osób kończy na ulicach. Rocznie w Stanach Zjednoczonych umiera aż 13 tys. bezdomnych, jak u Butler, zostawionych bez pomocy i odartych z godności. Zebrane dane sugerują, iż stan zdrowia psychicznego osób bez dachu nad głową jest katastrofalny [8]. A przecież częste nadużywanie środków odurzających m.in. heroiny oraz spektrum zaburzeń schizofrenicznych powinno wymagać szczególnej uwagi przy opracowywaniu systemowych rozwiązań.

Biorąc pod uwagę przedstawione statystyki, wydaje się, że dystopijna wizja Butler, dotycząca bezdomności się spełniła. Zubożali obywatele, bezbronni dzieci, chorzy i ułomni zostają porzuceni przez system. Chore jednostki nie są i nie będą w stanie utrzymać stałego miejsca zamieszkania w warunkach jakie oferuje im Ameryka. Państwo, nie zapewniając skutecznej lub wręcz jakiegokolwiek pomocy, pogrąża biednych w nędzy, pozostawiając ich bez wyjścia, na marginesie.

2.3 Bezdomność w czasach COVID-19

Co uderza Lauren i czego się boi, kiedy wychodzi poza enklawę, w której mieszka, to fakt, iż włączędzy w jej okolicy są nosicielami wielu chorób, których nikt nie leczy, co może doprowadzić do epidemii.

Z końcem 2018 roku w Stanach Zjednoczonych żyło około 553 tys. bezdomnych, z czego jedna czwarta zamieszkiwała Kalifornię, rodzinny stan Olaminy [9]. W pierwszym miesiącu 2018 roku California Public Health Department zanotował aż 167 przypadków tyfusa, średniowiecznej choroby zakaźnej, występującej jedynie w zatłoczonych, brudnych miejscach [9].

Pandemia COVID-19 pokazała jeszcze wyraźniej skalę tego problemu oraz brak systemowych rozwiązań.

„Zostań w domu, bądź bezpieczny”, zalecały amerykańskie służby zdrowia po wybuchu pandemii COVID-19. Co jednak mieli począć bezdomni? Nie było żadnych wytycznych. System zawiódł. Obliczono, iż aby dostarczyć pomoc wszystkim w potrzebie, trzeba by zapewnić 400 tys. nowych łóżek schroniskom dla bezdomnych. Koszty na to potrzebne szacuje się na 11.5 miliardów dolarów [10]. Dodatkowo, począwszy od początku pandemii, statystyki wykazały wzrost bezdomności aż o 2.2%, spowodowany między innymi drastycznie wzrastającą stopą bezrobocia w USA, szczególnie w sektorze gastronomicznym. Naukowcy szacują, że do 2023r. z powodu pandemii przybędzie 603 tys. dorosłych bez dachu nad głową [11].

W obliczu pandemii tym wyraźniej widać, że osoby prominentne, tworzące sytem kierują się chciwością, celowo podejmując wybiórcze, a zarazem niespójne decyzje odbijające się głównie na najsłabszych jednostkach. Tak jak u Butler państwo nie bierze odpowiedzialności za konsekwencje swoich decyzji lub ich braku.

3. KORPORACJONIZM

3.1 Olivar - miasto korporacyjne

Olivar w powieści Butler było niegdyś zamożniejszą dzielnicą Los Angeles, urokliwie położoną nad brzegiem oceanu. Teraz jest to miejsce zmagające się ze skutkami zmian klimatycznych, które doprowadziły do wstrzymania inwestycji w tym rejonie, a co za tym idzie zubożenia mieszkańców. Jedynym atutem Olivar jest zasilana energią słoneczną stacja odsalania, położona na stabilnym lądzie. Lauren wspomina w pamiętniku, iż miasto zostaje wykupione przez firmę KSF, która zamierza rozbudować zakład odsalania, by uczynić go jednym z największych w państwie. KSF ma również w planach przejąć kontrolę nad gospodarką rolną, sprzedażą wody, oraz pozyskiwaniem energii odnawialnej niemal na całym południowym zachodzie kraju. W ten sposób KSF stworzy nowe miejsca pracy, ratując ludzi przed bezrobociem i nędzą. Jednakże, takie rozwiązanie, jak zauważa Lauren, ma swoją cenę - całkowite zniewolenie jednostki.

3.2 Pracownik w świetle korporacjonizmu

Na przykładzie miasta Olivar, które oferuje swoim pracownikom jedynie wyżywienie i skromne miejsce zamieszkania w zamian za długie godziny pracy, widać, że korporacjonizm dąży do całkowitego podporządkowania sobie pracownika. Uniemożliwia niezależność ekonomiczną i wyklucza samodzielne myślenie jednostki, jak i jej indywidualizm, zniewalając ją w każdym tego słowa znaczeniu. Jednak wizja Butler to nie tylko fikcja. Przykłady podobnych działań ze strony pracodawcy można zauważyć współcześnie w Stanach Zjednoczonych, co jest pokłosiem "rewolucji Reagana" (tzw. Reagonomics), która odebrała pracownikom wiele świadczeń społecznych oraz gwarancję stabilności ekonomicznej [12].

"Niewolnicza" służba powraca w wielkim stylu, gdyż konserwatywni korporacjoniści chcą się upewnić, że pracownicy nie mają nic do powiedzenia w sprawie swoich umów i warunków

pracy. Przykładem jest Idaho, stan, który niedawno przyjął prawo uznające i rygorystycznie egzekwujące klauzule o zakazie konkurencji w umowach o pracę. Kontrakt taki wyklucza przeniesienie się na lepiej opłacaną posadę bez pozwów i obciążających kosztów prawnych. Według New York Timesa, jeden na pięciu amerykańskich pracowników jest obecnie związany klauzulą o zakazie konkurencji w umowie o pracę [13].

W „Przypowieści o talentach” (wydanej w 1998r.) Butler posunęła się o krok dalej, pisząc o „pracownikach”, którym zakładano obroże, skrajnie ograniczając ich wolność. Porównując realia dzisiejszych Stanów Zjednoczonych oraz obecne w powieści, można stwierdzić, że obroże to odpowiednik dzisiejszych kontraktów i wzrastających kosztów życia w USA.

4. EPIDEMIA OPIOIDÓW

4.1 (Nie)Bezpieczne leki Butler

Kolejnym problemem, po bezdomności oraz nadużyciach korporacjonizmu, na który zwraca uwagę Butler w swojej dystopijnej wizji społeczeństwa, to nadużywanie substancji odurzających bądź leków. W „Przypowieści o siewcy” sytuacja całkowicie wymyka się spod kontroli, doprowadzając do sytuacji bez wyjścia, w której jednostka po raz kolejny zostaje zniewolona nie tylko przez własną nieumiejętność oparcia się nałogom, ale również przez firmy farmaceutyczne dążące do zwiększenia zysków.

Piro. Jeden z najbardziej uzależniających narkotyków stosowanych w powieści wprowadza w stan euforii na widok płomieni. Popularyzacja tego narkotyku doprowadziła do serii pożarów wznieczonych przez nałogowców, powodując śmierć wielu ludzi. Podobnie jak paraceto, środek stosowany przedśmiertnie przez matkę Lauren, intensywnie wpływa na układ nerwowy. Paraceto, co warto wspomnieć, używany był do leczenia choroby Alzheimera, a piro powstał przez przypadek. Obie substancje są jednakowo uzależniające, mimo że jedna jest legalna, a druga nie.

4.2 Początki epidemii

Wizja Butler jest przerażająca; jednakże, jeszcze bardziej przerażający jest fakt, że nie trudno odnaleźć we współczesnym społeczeństwie amerykańskim dowody na to, że pesymistyczna diagnoza Butler jest prawdziwa.

Początki epidemii opioidów można zauważyć w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, kiedy powstała „Przypowieść o siewcy.” Wtedy firmy farmaceutyczne zaczęły przekonywać służbę zdrowia, jak i pacjentów, o nieszkodliwości opioidów [14]. Dla większych zysków zapewniano, że nie są to w żadnym wypadku uzależniające substancje. Punktem przełomowym było dopuszczenie do szerszego użytku oksytocyny, leku o znacznie silniejszym działaniu niż poprzednie. Między rokiem 1997 ,a 2002 środek ten został spopularyzowany do tego stopnia, że liczba recept na oksytocynę wzrosła z 670 tys aż do 6.2 mln. Jednak prawdziwy kryzys rozpoczął się z rokiem 2012, kiedy wypisano aż 55 mln recept na opioidy. Po ujawnieniu rozmiarów problemu, lekarze stopniowo ograniczali podawanie leków tego typu na masową skalę [15].

Jednakże, problem ten nie jest łatwy do rozwiązania, a uzależnieni pacjenci, jak niektóre postacie z „Przypowieści o siewcy”, są zniewoleni narkotykami. Sam proces wycofywania leku z organizmu jest czasochłonny oraz nieprzyjemny. Duża część Amerykanów nie była w stanie wrócić do swojego pierwotnego stanu zdrowia, co wykorzystali handlarze narkotyków, a heroina razem z innymi nielegalnymi substancjami uzyskały jeszcze większą popularność na czarnym rynku.

Jak prorokowała Butler, wydaje się, że po raz kolejny istniejący system ekonomiczny, hołdujący neoliberalnej polityce, w której korporacje, w tym przypadku wielkie firmy farmaceutyczne, mogą wiele, aby zwiększyć swój zysk, jednocześnie zniewolił i pozostawił uzależnioną jednostkę samą sobie. Państwo amerykańskie nie radzi sobie z zapewnieniem bezpieczeństwa oraz szeroko pojętej opieki medycznej swoim obywatelom. Z roku na rok umierają tysiące osób, a pacjenci nie mogą liczyć na systemowe rozwiązania. Nadużywanie opioidów powinno być uznane za kwestię zdrowia publicznego, a nie wymiaru sprawiedliwości, gdzie rozwiązania szuka się w sprawach karnych [16].

Mając na uwadze dane zebrane na przestrzeni ostatnich lat można stwierdzić, że istnieje bardzo małe prawdopodobieństwo poprawy obecnej sytuacji. Głównym czynnikiem jest brak skutecznych rozwiązań systemowych. Codziennie z powodu uzależnienia od opioidów umiera 128 osób, a co 15 minut rodzi się dziecko uzależnione od narkotyków [17]. Szacuje się, że w 2021 z powodu epidemii opioidów zmarło ok. 100 tys. osób [18].

5. PODSUMOWANIE

Tak jak sugeruje tytuł, przez powieść Butler przewijają się uniwersalne, alegoryczne przesłania. Zadaniem przypowieści jest przekazanie wiadomości w jak najprostszy sposób, przez reprezentowanie zdarzeń i postaci, typów, a nawet archetypów. Osadzona w dystopijnym świecie fabuła nakreśla współczesne problemy w sposób łatwy do zrozumienia.

Po bliższej analizie społeczeństwa USA w kontekście “Przypowieści o siewcy”, ewidentnie pesymistyczna wizja Butler jest słuszna. Bezdumność, uzależnienia oraz korporacjonizm to problemy widoczne również we współczesnym społeczeństwie amerykańskim. Jak dotąd, w istniejącym systemie społeczno-ekonomicznym nie stworzono rozwiązań, aby wyjść z impasu, co więcej odnosi się wrażenie, że jednostka, tak jak ją przedstawia Butler, zostaje zniewolona lub pozostawiona sama sobie. Już oswojona, a jednak porzucona z obrożą na marginesie rzeczywistości.

Bibliografia:

- [1] Jones, Monique. „A24 Sets Octavia Butler's 'Parable Of The Sower' As Film, Garrett Bradley To Direct.” shadowandact.com. Shadow and act, 26. lipca 2021. Data dostępu: grudzień 2021.
- [2] Rutkowiak, Joanna [w] Danuta Anna Michałowska. Michałowska, Danuta Anna. *Neoliberalizm i jego (nie)etyczne implikacje edukacyjne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2013. Data dostępu: grudzień 2021. 95.
- [3] Rutkowiak, Joanna [w] Danuta Anna Michałowska. *Neoliberalizm i jego (nie)etyczne implikacje edukacyjne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2013. Data dostępu: grudzień 2021. 95.
- [4] Rutkowiak, Joanna. [w] Danuta Anna Michałowska. *Neoliberalizm i jego (nie)etyczne implikacje edukacyjne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2013. Data dostępu: grudzień 2021. 96.
- [5] California Policy Lab. CPL. „Unsheltered in Los Angeles: Understanding Homelessness & Potential Solutions.” capolicylab.org. kwiecień 2021. Data dostępu: grudzień 2021.
- [6] Covenant House. „Teen Homelessness Statistics.” covenanthouse.org. Data dostępu:
- [7] Smiljanic, Stasha. „How Many Veterans Are Homeless in the US 2021.” policyadvice.net. 23. marca 2021. Data dostępu: grudzień 2021.
- [8] Gutwinski, Stefan. Schreiter, Stefanie. Deutscher, Karl. Fazel, Seena. „The prevalence of mental disorders among homeless people in high-income countries: An updated systematic review and meta-regression analysis.” journals.plos.org. 23. sierpnia 2021. Data dostępu: grudzień 2021.
- [9] Gorman, Anna. Kaiser Health News. „Medieval Diseases Are Infecting California's Homeless.” theatlantic.com. 8. marca 2019. Data dostępu: grudzień 2021.
- [9] Gorman, Anna. Kaiser Health News. „Medieval Diseases Are Infecting California's Homeless.” theatlantic.com. 8. marca 2019. Data dostępu: grudzień 2021.

- [10] Homeless Research Institute. „Population At-Risk: Homelessness and the COVID-19 Crisis”. endhomelessness.org. 2020. Data dostępu: grudzień 2021.
- [11] Passy, Jacob. ”COVID-19 will cause twice as much homelessness as Great Recession, researchers say.” marketwatch.com. 12. stycznia 2021. Data dostępu: grudzień 2021.
- [12] Kenton, Will. „Reaganomics” investopedia.com. 25. maja 2021. Data dostępu: grudzień 2021.
- [13] Hartmann, Thom. „A 21st-century form of indentured servitude has already penetrated deep into the American heartland.” salon.com. 24. czerwca. Data dostępu: grudzień 2021.
- [14] U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES. „Opioid Crisis Statistics.” www.hhs.gov. 12. luty 2021. Data dostępu: grudzień 2021.
- [15] VICE. „How America Got Hooked on Opioids | The War on Drugs.” youtube.com. 20. października 2020. Data dostępu: grudzień 2021.
- [16] Hrymak, Haley. “The Opioid Crisis as Health Crisis, Not Criminal Crisis: Implications for the Criminal Justice System.” digitalcommons.schulichlaw.dal.ca. 2020. Data dostępu: grudzień 2021.
- [17] VICE. „How America Got Hooked on Opioids | The War on Drugs.” youtube.com. 20. października 2020. Data dostępu: grudzień 2021.
- [18] National Center for Health Statistics. „Provisional Drug Overdose Death Counts.” cdc.gov. 15. grudnia 2020. Data dostępu: grudzień 2021.